

Simpozij OBDOBJA 42

Vilma Purič

Upor in svoboda v sodobnem tržaškem romanu

objavljeno v:

Andraž Jež (ur.): *Slovenska literatura in umetnost v družbenih kontekstih.*

Obdobja 42. Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani, 2023.

<https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-42/>

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2023.

Obdobja (e-ISSN 2784-7152)

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta

UPOR IN SVOBODA V SODOBNEM TRŽAŠKEM ROMANU

Vilma Purič

Državni izobraževalni zavod Jožef Stefan, Trst
vilmapuric@yahoo.it

DOI:10.4312/Obdobja.42.263-269

Prispevek se osredotoča na reprezentacijo upora in svobode v sodobnem slovenskem tržaškem romanu, ki se razvija od konca druge svetovne do današnjih dni. Predmet analize so romani treh tržaških avtorjev, in sicer *Nož in jabolko* Ivanke Hergold, *Ki od daleč prihajaš v mojo bližino* Marka Sosiča in *Šepet nevidnega morja, dvanajst tablet svinca* Dušana Jelinčiča. V teh besedilih se upor in iskanje svobode prepletata s trdnim humanističnim imperativom in predstavljata pomembni lastnosti človekove biti. Razpoznavna sta tako uveljavljanje kot problematizacija možnosti uporne, avtentične in izpolnjene eksistence.

tržaška slovenska književnost, sodobni roman, upor, svoboda

This article focuses on the representation of rebellion and freedom in the modern Slovenian Trieste novel from the end of the Second World War to the present. It examines novels by three authors from Trieste: Ivanka Hergold's *Nož in jabolko* (Knife and Apple), Marko Sosič's *Ki od daleč prihajaš v mojo bližino* (Coming Near Me from Afar), and Dušan Jelinčič's *Šepet nevidnega morja, dvanajst tablet svinca* (Whispers of the Invisible Sea, Twelve Lead Tablets). These texts intertwine rebellion and the search for freedom with a solid humanistic imperative, and they are important features of human existence. Both the assertion and the problematization of a possible rebellious, authentic, and fulfilled existence are recognizable.

Slovenian literature from Trieste, modern novel, rebellion, freedom

1

Slovenski tržaški besedni ustvarjalci so od konca druge svetovne vojne do današnjih dni napisali obsežen korpus besedil, ki so med seboj v interakciji. Povezovalno funkcijo opravljata v prvi vrsti razkrivanje prostorskih koordinat in zajemanje iz zaloge literarnih del, vsebinsko vezanih na opisovanje zgodovinske travme in povojne ere. Opazna medbesedilna vez med slovenskimi tržaškimi romani sta tudi koncepta upora in notranje svobode posameznika, katerih etični imperativ je odgovorna govorica, ki utemeljuje resnico in razodeva smisel. V tej drži je opazen vpliv Sartrovega pojmovanja »popolnega intelektualca«, ki kritično razlaga družbeno-politično empirijo in se aktivno vključuje v družbeno dogajanje (Bourdieu 2013: 283–286).

Boris Pahor (1998: 197) je opisani eksistencialistični nazor spojil z narodno vrednoto in zahteval od posameznika, da izoblikuje svojo miselno os z upoštevanjem

narodnega kolektivnega spomina. Zapisal je, da imajo »kulturno razgledani ljudje« dolžnost, da oblikujejo svojo misel z upoštevanjem korenin in bogate duhovne narodne preteklosti: »duh naših padlih se je preselil v naš mladi rod in ga obogatil s čistim, neomadeževanim čutom odgovornosti« (Pahor 1998: 31). Slednji je poistoveten z angažiranim pisanjem in usmerjen v melioracijo sodobne družbene organiziranosti z razveljavljanjem egoizma in korupcije (Horvat 2012: 214). Ta misel predstavlja izhodišče uporne motivike sodobnega tržaškega romana,¹ ki razveljavlja zakrnele, ustaljene in krivične družbene drže ter od posameznika zahteva zrelo zavest, »pravi čut odgovornosti« (Horvat 2012: 214) ali Camusovega upornega človeka, ki preko osmišljanja sedanosti in njene integriranosti s preteklostjo premore smiselne izbire, preko katerih »se žrtvuje za blaginjo, o kateri meni, da je več kot njegova lastna usoda« (Camus 1980: 157).

Po tem vzorcu je nastalo več romanesknih izpeljav, ki prevprašujejo predvsem odnos med posameznikom in skupnostjo ter prečesavajo ustaljene kolektivne miselne vzorce. V delih starejših avtorjev (Pahor, Rebula) se kolektivna usoda ujema z osebno bivanjsko logiko, v sodobnejših besedilih avtorji v fokus postavljajo posameznika in njegovo moralno delovanje, ki se v več primerih oddaljuje od kolektivnih zahtev. Svoje pisanje tako odpirajo subjektivnejšemu pristopu, ko v pripovedi zasledujejo partikularnost ter dopuščajo večji delež domišljije in oblikovne sprostitve v smeri modernizma (Umek 2022: 61). V tej nihajoči napetosti med ohranjanjem kolektivne paradigme in težnjo posameznika po zavestni biti je prepoznavna problematizacija eksistencialistične zahteve po oprezanju za resnico, ki zahteva upor in edina jamči svobodo (Camus 1980: 8).

Ni odveč poudariti, da je pojem resnice v tržaški obmejni literaturi kompleksen; opis tržaške stvarnosti namreč ne more imeti enoznačnih učinkov, saj odseva le miselni položaj posamezne etnije, v katerega je vtakano zavedanje o obstoju drugačne vizije sveta, kot jo zagovarja pripadnik druge narodnostne skupnosti. Vsaka literarizirana resnica je le ena od možnih interpretacij, ki ne zajema celotne predstave prostora, ne najde legitimacije v vseh plasteh družbe, ne dosega celovite razsežnosti in se ne more znebiti vtisa nedovršenosti. V tem soobstoju predstav ima veliko moč izbira posameznika. Tržaški pisatelj Igor Škamperle pisanje povezuje z željo po verodostojnem izražanju osebnega odnosa do stvarnosti, ki »realnost utrdi« in osmisli eksistenco (Horvat 2016: 40–41). Marko Sosič ubesedene dogodke prilagaja potrebi človeka, da zadosti lastni »moralni in čustveni dolžnosti« (Horvat 2016: 105). Tudi Ivanka Hergold (2015b: 93) je svoje pisanje podrejela »ljubezni do ljudi in do resnice«, ko je »brezkompromisno iskala resnico o sebi in posledično tudi o družbi in

1 Tržaška literarna zgodovinarica Marija Pirjevec (2020: 89) uporablja oznako povojna tržaška proza za slovenska prozna besedila, ki so nastala v Italiji po letu 1945, in poudari, da konec druge svetovne vojne pomeni »prelom v novo dobo« (prav tam) in nastanek specifične tržaške književnosti. Poimenovanje sodobni slovenski tržaški roman uporablja literarna raziskovalka Loredana Umek (2022: 61) za romaneskno pisanje od povojnega časa do današnjih dni. V tej pomenski razsežnosti je izraz sodobni slovenski tržaški roman uporabljen v pričujoči raziskavi.

ljudeh, ki so jo oblikovali« (Sosič 2015: 11). Pri življenju je hotela izpostaviti to, kar je pomembno in smiselno, predvsem pa usklajeno z lastnim prepričanjem in čutenjem.

2

V romanu *Nož in jabolko* (1980) tržaško-koroška pisateljica Ivanka Hergold opiše poglobljanje v notranjost tržaške profesorice Herte Jamnik, s čimer v slovenski tržaški roman vnese drugačen eksistencialni repertoar, odmakne ga »iz duhovne in jezikovne orbite Pahor – Rebula« (Paternu 2014: 13), kolektivno zavest razbremeni narodno-jezikovne paradigme ter iskanje smisla usmeri v zalezovanje intimne izpolnjenosti in notranje svobode individuuma. Prvinskost sebstva avtorica označi že na začetku romana med opisom prebujenja glavne junakinje, ko je njena eksistenca zgoščena na golo dihanje, na občutek »male neznanske odrešenosti, razvozlanosti« (Hergold 1980: 16), ki predstavlja človekovo najglobljo bit. Ozavestitev identitetnih podatkov in družbene umeščenosti razpršita duhovno osredinjenost, Herto oddaljita od občutenja svoje biti, od »vzdih *kdovekaterega* človeka« (prav tam). Notranje bistvo se odtlej pojavlja le v presledkih, kot začasna razjasnitev, kot neka notranja drugost, ki s svojo nevsiljivo in neizbrisno prisotnostjo zaznamuje subjekt. V Herti se oglašča kot spodbuda k samospoznanju in udejanjanju najgloblje resnice, ne postane pa odločna upornost, ki bi omogočila uveljavitev pristnega sebstva znotraj simbolnega družbenega reda.

Neučinkovito upornost Ivanka Hergold v romanu prisodi ženskim likom.² Ženske so se v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja v italijanski družbi uprle tradicionalni omejitvi na zasebno sfero in svojo dejavnost usmerile v javnost, zagotovile so si dostop do izobrazbe in zaposlitve ter si izborile enakopravnost z družbeno konstruirano predstavo svobodnega subjekta, ki je kantovsko samostojen, pokončen in neodvisen.³ Dosežena enakopravnost jim ne prinaša pričakovane izpolnjenosti, nasprotno, načenja kompaktnost identitete, vodi v zatajitev najglobljega bistva, kar jih obremeni z nemočjo. Njihova duhovna esenca ostaja komaj slutena snov in ne dosega iskrenega izrekanja. Ženske ne izražajo svojih najglobljih želj in zahtev, zavira jih strah, da bi bile v družbi razvrednotene. Na to kaže opis spolnega odnosa, med katerim Herta ne izrazi svojega čutenja, ampak sledi konstruiranemu vedenjskemu vzorcu, in sicer prepričanju, da se je »ljubiti treba sproščeno« (Hergold 1980: 40–41). Pobuda telesnega stika ji ne daje olajšanja ali osvobojenosti, ampak jo stisne v grenkobo nezadoščenja. Še večji poraz doživi med prizorom posilstva, ko se posiljevalcu ne upre, ne pokliče nikogar na pomoč. Tudi izražanje bolečine po doživetju agresiji se ji zdi neprimerno vedenje

2 Razhod med družbeno vlogo ženske in njenim notranjim bistvom je Ivanka Hergold ubesedila tudi v pripovedi *Dido* (1974), prikazala ga je v odnosu med kraljico Dido in njeno sestro Ano. Didonin glas je podrejen vlogi oblastnice. S sestro oblikuje monološke pogovore, ki ne dopuščajo replik in potrjujejo le resnico njene vrednostne perspektive. Ko pa Ana izstopi iz molka, prevzame sestrin govor, pri čemer njeno bistvo ostane neizrečeno.

3 Filozofinja Adriana Cavarero (2013: 14–21) postavlja ob celovito podobo kantovskega subjekta relacijski jaz, ki se osnuje in preoblikuje v odnosnosti in odvisnosti od drugega.

v formuli avtonomnega pokončnega individuuma, zato utrpelega nasilja nikomur ne omeni, temveč ga v sebi zataji in potisne v nemost.⁴

Nesposobnost snovanja pristne ženske govornice pride še najbolj do izraza med srečanjem tržaških izobražencev, na katerem gostiteljica Tanja predvaja dokumentarec o položaju ženske v družbi. V njem je zastopana tista feministična perspektiva, ki razveljavlja patriarhalne ženske vrednote, kar se zdi nujno za izgradnjo nove celostne ženske identitete. Poudarjena je taka »ženska imaginacija,« ki »postane energija« in »teži v absolutno, k absolutnemu« (Hergold 1980: 161), kar pomeni, da ženski jaz dosega svobodo le s prevzemom uveljavljene vizije neodvisnega jaza. Parodirana sta skrb za družino in sposobnost ženske, da začuti in izpolni potrebo drugega, hkrati je osmešen tudi njen pasivni odnos do spolnosti oz. nezavedanje lastne seksualnosti. Intervjuvanko Pamela, družinsko mater in gospodinjo, raziskovalka označi kot »žensko – pripravljalko hrane« (Hergold 1980: 165), za katero je spolni akt zanemarljiv trenutek vsakdana, ki kaže na »zakrnele primarne instinkte, na impotentnost« (prav tam: 168). Napredno zasnovana vizija ženske deluje na Herto kot vsiljen konstrukt, ki ne povsem ovrednoti ženske notranje resnice, ni »upor, zvest svoji prvotni plemenitosti« (Camus 1980: 163), ampak le preobleka ustaljenega vzorca moči, konfliktna logike, v kateri se novo uveljavlja z razveljavljanjem obstoječega. Herta začuti nepravilnost takega ravnanja, odklanja poniževanje drugega, vendar ostane vklenjena v nemoč, ne premore učinkovitega upora.

3

Z obratom v intimnost marginaliziranega subjekta in z opisom neučinkovitega upora je Ivanka Hergold dolgoročno vplivala na mlajše tržaške avtorje (Umek 2015a: 50); nedvomno je Marko Sosič podobnega junaka zarisal v romanu *Ki od daleč prihajaš v mojo bliž ino* (2012). Vendar ga je tržaški pisatelj občutneje povezal z zgodovinskim dogajanjem in znotraj tega izrisal njegov odnos do kolektivne etike. Slednji izhaja iz ustaljene misli, po kateri obnavljanje skupinske zgodovinske travme ustvarja nadčasovno vez, ki povezuje več generacij, prepreči ponavljanje zgodovinskih grozot in zagotavlja mir. Ta reprezentativni vzorec omejuje obravnavo nekaterih vsebin, v opisih fašistične in vojne preteklosti niso izraženi občutja sovraštva in jeze, misel na maščevanje, doživljanje sramu ali krivde. V ustaljeni razlagi preteklosti Sosič začuti neprepričljivost in jo demitizira že na začetku romana, ko bivša taboriščnica pravi: »Dovrebbero perdonarci, morali bi nam odpustiti« (Sosič 2012: 25) in s tem namiguje na občutek krivde preživele. Slednji izvira iz zavesti, da sodobni evropski človek premalo vrednoti taboriščno izkušnjo, da jo je pomaknil v podzavest, na »področje akcidentalnega« (Hergold 2015a: 70).

4 Vloga molčeče ženske je navdahnila pomembne ustvarjalke 20. stoletja. Tako je Christa Wolf upodobila Kassandro (1983), ki izreka neslišane resnice. Italijanska pisateljica Dacia Maraini v romanu *La lunga vita di Marianna Ucria* (1990) opiše patriarhalno sicilijansko stvarnost prve polovice 18. stoletja in izriše lik neme ženske, ki je izbrisala svoj glas po doživetju prisilstva.

Zaupanje v kolektivno etiko v glavnem junaku Ivanu še dodatno ošibi vojna v Jugoslaviji, ki razvrednoti podobo miroljubnega medetničnega sobivanja. Tej sledi še razveljavitev družinske morale, ko Ivanov oče zavrne pomoč sorodnikom, beguncem iz Bosne. Poteptana je vrednota sočutja, in sicer dolžnost močnejših družinskih članov, da poskrbijo za šibkejše in pomoči potrebne. Glavni junak bi se na tem mestu lahko odcepil od kolektivnega in družinskega jedra ter uveljavil svojo notranjo resnico z uporom in z akcijo, vendar Ivan tega ne zmore storiti, zato iz obupa udari očeta. Njegov obračun ne deluje kot povračilna osmišljena gesta, temveč kot nedovršeno dejanje, ki nima preobrazbene moči, čemur sledi padec v votlo stanje pozabe. Pasivnost glavnega junaka izvira iz podrejenosti kolektivni viziji slovenske skupnosti v Italiji, slednjo označuje trdna idejna zgradba z jasno nakazanimi vrednostnimi preferencami, pri čemer je potomstvo le poklicano, da jih ohranja in na njihovi podlagi osnuje svoje bivanje. Osnovni ustroj tubiti se zdi tako dokončno zgrajen, ponujen v uporabo, ni ga treba spremeniti, le sprejeti in vzdrževati. Gre za samonanašalni sistem, ki izključuje preizpraševanja, potomstvo se mu podreja in se vanj vključuje brez učinkovitega protesta. To pride do izraza že na prvih straneh Sosičevega romana, ko Ivanu oče kupi stanovanje v središču mesta, tako urejeno, »kakor se spodobi zate, profesorja na liceju« (Sosič 2012: 15). Urejena dediščina potomstvo uklešči z enoznačno razlago sveta in materialno varnostjo, izbija pa pokončnost in vzgaja v pasivnost.

Podobne duhovne lastnosti subjekta so opazne tudi v besedilih drugih literatov Sosičeve generacije, pesniški jaz v poeziji Esada Babačiča (2018: 38) sodi med tiste, ki ne zaupajo več popolnoma v Fidela, jih pa tudi Lidl ne prepriča povsem. Ostajajo vedno malo zunaj stvarnosti in ne premorejo uporniške zagrizenosti, zato so spregledali pravi trenutek, ko so bile vse poti odprte in bi lahko zasukali tok stvari po svoje. Esejist Uroš Zupan (2017) uporablja množinski osebek, ko opisuje tiste, ki so se zatekali v poslušanje glasbe, se prepuščali sanjarjenju in se odstranili od fizikalne realnosti. Tako ob koncu osemdesetih let niso razumeli, »kaj se bo zgodilo in kakšne načrte imajo visoka politika, člani akademij, generali s pozlačenimi epoletami na ramenih in lokalni demiurgi« (Zupan 2017: 70). Vendar Sosič ne pristane v tem pasivnem položaju, družbena in družinska zapoved ne zapolnjuje vseh okvirov, ostajajo reže ali nepokrite cone, v katerih se uveljavlja drugačna etika. Sosič jo pripisuje obrobnežem, ki med sabo spletajo iskrene konstruktivne vezi. Ivanov odmik od ustaljenega modela bivanja vodi v razbiranje neke doslej prikrite razsežnosti bivanja, kar označi čudaški orglar Oskar, ko pravi, da gre za »drugačno duhovnost, ki nima zveze z Bogom, ampak s človekom in njegovo bolečino, ki se prej ali slej vsakogar dotakne« (Sosič 2012: 101). Medsebojni odnosi med družbenimi izrinjenci otopijo ostrino notranjih izgub, odpovedi in razbolelosti ter poustvarijo varno okolje, ki tolaži. Delujejo znotraj relacijske etike, ki jo Sosič imenuje duhovna revolucija ali *nova renesansa*, v njej vidi edino možnost rešitve oz. način, ki »lahko delno ustavi propad te civilizacije« (Horvat 2016: 109).

4

Znotraj tržaškega romana z zgodovinsko motiviko, ki razkriva travmo slovenske skupnosti v času fašizma, ima posebno mesto roman Dušana Jelinčiča *Šepet nevidnega morja, dvanajst tablet svinca* (2020). V tej biografsko naravnani literarni prozi avtor ubesedi težko izkušnjo očeta, Zorka Jelinčiča (1900–1965), soustanovitelja in voditelja organizacije Tigr, obsojenca na procesu posebnega sodišča leta 1931. Zaradi svoje antifašistične drže in predanosti slovenskemu jeziku je preživel devetletno zaporno kazen v italijanskih ječah, kjer je okusil vsakovrstno fizično in psihično mučenje, med drugim je bil sistematično prisiljen piti ricinusovo olje, kar je globoko načelo njegovo zdravje. Bolj kot razkrivanje zgodovinsko preverljivih dejstev avtor postavlja v ospredje duhovne vzgibe, psihološko ozadje in miselni ustroj upora. Pri tem izhaja iz tradicije tržaškega romana, po katerem subjekt v vsakem položaju presega svojo osebno nagnjenost in najde smisel v delovanju za skupno dobro, kar predstavlja za človeka največjo možnost samouresničitve. Z visoko stopnjo samopreseganja prvoosebni pripovedovalec opisuje težka osebna doživetja, bolečino ubesedi zunaj osebnega doživljanja, odloči se za golo poročanje ali za metaforični namig. Tako ženino smrt poveže s trpljenjem celotne skupnosti in jo strne v metaforo o luči »za večno pa je odšla njuna in moja luč« (Jelinčič 2020: 50).

Položaji skrajne nemoči v nobenem primeru ne razveljavijo junakovega upora, ki sloni na jasnem etičnem imperativu. Uporni junak brezpogojno sledi jasno nakazanim zapovedim in dolžnostim, med katerimi prevladujejo zanesljivost, delavnost, »molčečnost do upornosti, pa tudi prilagodljivost in strast ter obenem treznost in umirjenost« (Jelinčič 2020: 53). Izneverjenje navedenemu moralnemu zakonu bi pomenilo odpoved svojemu notranjemu bistvu in podleganje zlu. Znotraj opisanih predpostavk romaneskni subjekt v sebi oblikuje miselno strategijo, s katero ne le preživi mučenja in zasliševanja, ampak ohrani svoj humanistični etos čist in nedotaknjen. Hkrati se pripovedovalec zaveda, da upor že sam po sebi načenja človeškost, ker predvideva uničenje drugega. Po eni strani obravnava nasilje kot dolžnost upornika, po drugi strani se sprašuje, kje so njegove meje, »kdo jih postavlja? Ali sploh obstajajo meje v boju za obstanek?« (Jelinčič 2020: 55) Mejo si postavlja upornik sam, ko odmakne svojo ubijalsko usmerjenost od skušnjave osebnih poravnjav, ki jo vodijo sovraštvo, jeza ali želja po maščevanju, in jo podredi občji, skupinski pravici, kolektivni zavesti in odgovornosti. Slednja sloni na filozofiji upanja in vere, da se bo fašistična oblast zrušila, kajti kontinuiranost zla ni mogoča, saj človeški razvoj že sam po sebi vključuje neko obliko pravičnosti (Purič 2020: 142). Ob tem se odpira še vprašanje, kako ubesediti upor, kako dediščino nasilja pretvoriti v mirotvorno sporočilo in ozavestiti bralca, »da nasilje ne vodi nikamor, ker je orožje znanja in kulture dosti močnejše in ima v sebi bistvo lepote« (Jelinčič 2020: 63).

Avtor zgodbo izpostavi večkratnim predelavam, s katerimi jo podredi nakazanemu namenu. Odloči se za večperspektivno pripoved (Purič 2023: 18), v kateri biografsko naracijo prevzame prvoosebni pripovedovalec, ki svoje spomine večkrat predela in prilagodi želji, da bi napisal »nekaj, kar bo ostalo prihodnjim rodovom«

(Jelinčič 2020: 21). Bralec sledi dvojnimi zapisom, osnovno pripoved tvorijo besede, »izpisane po dolgem razmišljanju« (prav tam: 77) v zaporu na listič papirja, slednje dopolnjujejo daljši zapisi iz časa očetove internacije v mestecu Isernia. Ob spominsko naracijo postavi še sinovo posredovanje očetove zgodbe, ki niha med zarisom junaške uporne drže in prikazom očetove krhkosti ob bližajoči se smrti.

Upor, svoboda in opreznost za resnico predstavljajo globinsko miselno kohezijo sodobnega tržaškega romana. Odkrito povzemanje ustaljenega narodno-jezikovnega kolektivnega vzorca ali preseganje že ubesedenih predstav z večjim zagonom v notranjo razsežnost posameznika kažejo v smer nenehnega iskanja in prenove.

Literatura

- BABAČIĆ, Esad, 2018: *Odrezani od neba*. Novo mesto: Goga.
- BOURDIEU, Pierre, 2013: *Le regole dell'arte*. Milano: Il Saggiatore.
- CAMUS, Albert, 1980: *Mit o Sizifu/Uporni človek*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- CAVARERO, Adriana, 2013: *Inclinazioni*. Milano: Raffaello Cortina Editore.
- HERGOLD, Ivanka, 1974: *Dido*. Trst: ZTT.
- HERGOLD, Ivanka, 1980: *Nož in jabolko*. Trst: ZTT.
- HERGOLD, Ivanka, 2015a: Esej o Pahorjevi Nekropoli. Marija Pirjevec (ur.): *Zbornik za Ivano Hergold*. Trst: Slavistično društvo Trst-Gorica-Videm, Sklad Livero in Zora Polojaz. 69–87.
- HERGOLD, Ivanka, 2015b: Iz zapuščine Ivanke Hergold. Marija Pirjevec (ur.): *Zbornik za Ivano Hergold*. Trst: Slavistično društvo Trst-Gorica-Videm, Sklad Livero in Zora Polojaz. 89–93.
- HORVAT, Jože, 2012: *Navdih in besede*. Prva knjiga. Trst: Mladika.
- HORVAT, Jože, 2016: *Navdih in besede*. Druga knjiga. Trst: Mladika.
- JELINČIČ, Dušan, 2020: *Šepet nevidnega morja, dvanajst tablet svinca*. Trst: Mladika.
- PAHOR, Boris 1998: *Pogled iz jamborovega koša*. Gorica: Mohorjeva družba.
- PIRJEVEC, Marija, 2020: *Trž aška branja*. Trst: Mladika.
- PURIČ, Vilma, 2020: *Sodobne trž aške pesnice*. Trst: Mladika.
- PURIČ, Vilma, 2023: Tržaški pisatelj Dušan Jelinčič. *Prešernov sklad 2023*. Uredila Meta Comino. Ljubljana: Upravni odbor Prešernovega sklada. 17–18.
- SOSIČ, Marko, 2012: *Ki od daleč prihajaš v mojo bliž ino*. Ljubljana: Študentska založba.
- SOSIČ, Marko, 2015: Nagovor k spominu na Ivanko Hergold. Marija Pirjevec (ur.): *Zbornik za Ivanko Hergold*. Trst: Slavistično društvo Trst-Gorica-Videm, Sklad Libero in Zora Tavčar. 11–12.
- UMEK, Loredana, 2015a: Zgodba o jabolku in nožu. Marija Pirjevec (ur.): *Zbornik za Ivano Hergold*. Trst: Slavistično društvo Trst-Gorica-Videm, Sklad Livero in Zora Polojaz. 47–53.
- UMEK, Loredana, 2015b: V literarnem Trstu: na meji med resničnostjo in njeno ubeseditvijo. Alenka Žbogar (ur.): *Recepcija slovenske knjiz evnosti. Obdobja 33*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 487–493.
- UMEK, Loredana, 2022: Premik v sodobnem slovenskem tržaškem romanu. Matej Šekli, Lidija Razoničnik (ur.): *Slovenski jezik in knjiz evnost med kulturami*. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije. 61–68.
- ZUPAN, Uroš, 2017: *Sedeti v temi*. Ljubljana: Mladinska knjiga.